

شماره ۲
خرداد ۱۳۹۳

گزارش تحولات حوزه اقتصاد کلان بر اساس سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی

اصلاح نظام بانکی

مالیات

شفافیت اطلاعات

مبارزه با مفسد اقتصادی

پیمان های پولی دو جانبه

تحریم های پولی و مالی

رصد عیار

به نام خدا

درباره رصد عیار

ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در ۲۹ بهمن ۱۳۹۲ از سوی رهبر انقلاب، ابلاغ راهبردی برای مقابله با دشمن در جنگ نابرابر اقتصادی بود. همان‌طور که رهبر انقلاب تأکید کردند: «[ایران اسلامی] اگر از الگوی اقتصادی بومی و علمی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی که همان اقتصاد مقاومتی است، پیروی کند نه تنها بر همه مشکلات اقتصادی فائق می‌آید و دشمن را که با تحمیل یک جنگ اقتصادی تمام‌عیار در برابر این ملت بزرگ صف‌آرایی کرده، به شکست و عقب‌نشینی وامی‌دارد، بلکه خواهد توانست در جهانی که مخاطرات و بی‌اطمینانی‌های ناشی از تحولات خارج از اختیار، مانند بحران‌های مالی، اقتصادی، سیاسی و ... در آن رو به افزایش است، با حفظ دستاوردهای کشور در زمینه‌های مختلف و تداوم پیشرفت و تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی و سند چشم‌انداز بیست‌ساله، اقتصاد متکی به دانش و فناوری، عدالت بنیان، درون‌زا و برون‌گرا، پویا و پیشرو را محقق سازد و الگویی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد.»

متأسفانه تجربه نشان داده است که اگر به‌صورت مستمر اجرایی شدن سیاست‌های کلی پایش و رصد نشود، به‌مرور زمان از اولویت اذهان تصمیم‌گیران و نخبگان جامعه دور شده و دیگر اثری از آن‌ها در جامعه نخواهد بود. این اتفاق نباید برای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی رخ دهد. بر همین اساس پایگاه خبری-تحلیلی عیارآنلاین با تکیه بر ظرفیت دانشی نخبگان همکار خود، تلاش دارد تا تحولات مرتبط با سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی را رصد کرده و در قالب گزارش‌های ۹۰ روزه، به اطلاع مخاطبان خود برساند. بدون شک در انجام این رسالت مهم، نیازمند پیشنهادها و انتقادات تکمیل‌کننده مخاطبان هستیم.

فهرست مطالب

۳.....	اصلاح نظام بانکی
۷.....	مالیات
۹.....	شفافیت اطلاعات
۱۰.....	مبارزه با مفاسد اقتصادی
۱۱.....	پیمان های پولی دوجانبه
۱۳.....	تحریم های پولی و مالی

اصلاح نظام بانکی

نقدینگی در بستر نظام بانکی کشور خلق و جابجا می‌شود. هدایت جریان نقدینگی به سمت تولید زمینه ساز رشد اقتصادی کشور خواهد بود. از این رو اصلاح نظام بانکی یکی از ضرورت های اقتصاد کشور است. شاید بتوان گفت که اگر نظام بانکی از سه جنبه اصلاح شود، بسیاری از مشکلات اقتصادی کشور حل خواهد شد. این جنبه ها عبارتند از:

- بررسی و اصلاح مکانسیم خلق پول
- اصلاح روند تخصیص اعتبارات و برطرف کردن معوقات بانکی
- توسعه هر چه بیشتر بانک‌های تخصصی

خلق پول؛ ضریب فزاینده و پایه پولی

روند خلق پول در نظام بانکی یکی از موضوعاتی است که طی چند سال گذشته به‌عنوان چالشی برای اقتصاد معرفی می‌شود. پول از دو طریق خلق می‌شود، روش اول با افزایش پایه پولی توسط بانک مرکزی و روش دوم با افزایش ضریب فزاینده بانک‌ها. در روش اول خلق پول از سوی بانک مرکزی است. طی چند سال گذشته پایه پولی بنا به دلایل مختلف همچون تأمین مالی طرح مسکن مهر، افزایش یافته و به ۱۱۰ هزار میلیارد تومان رسیده است. (۴۴۴۲۶) دولت یازدهم انتقادات بسیاری نسبت به نحوه تأمین مالی مسکن مهر کرده است و رئیس‌جمهور و مقامات ارشد دولت مانند رئیس کل بانک مرکزی و وزیر راه و شهرسازی از منتقدین اصلی این روش بوده‌اند (۵۹۹۳۷)، (۳۷۱۷۵).

مقایسه سهم بانک‌ها و بانک مرکزی در نقدینگی

اما خلق پول توسط بانک‌ها یا همان ضریب فزاینده چیست؟ در این روش بانک مرکزی با تغییر میزان سپرده قانونی بانک‌ها، اجازه اعطای تسهیلات و به طبع آن اجازه خلق پول را به بانک‌های عامل می‌دهد، در حال حاضر نزدیک به ۴۵۰ هزار میلیارد تومان از کل نقدینگی ۵۶۰ هزار میلیارد تومانی با این روش خلق شده است (۵۰۴۱۶).

دولت جدید، تلاش خود را صرف جلوگیری از افزایش پایه پولی کرده است و جهت افزایش نقدینگی، از مسیر ضریب فزاینده اقدام میکند (۴۶۱۱۲). به گفته مسئولین بانک مرکزی طی شش ماه منتهی به بهمن سال ۱۳۹۲، ۴۰ هزار میلیارد تومان نقدینگی، از سوی بانک‌های عامل به واسطه ضریب فزاینده خلق شده است. (۴۸۰۷۳) این میزان برابر پول خلق شده از سوی بانک مرکزی برای تامین مالی طرح مسکن مهر است.

با توجه به اینکه نظارت کافی بر عملکرد بانک‌ها در هدایت نقدینگی وجود ندارد، و نیز پر سود و کم ریسک بودن بازارهای موازی با تولید، جریان نقدینگی از سوی بانک‌های عامل به این بازارها هدایت شده است. در این میان تولید در عطش نقدینگی مانده است تا جایی که وزیر صنعت از تخصیص اعتبارات بانکی به این بخش کاملاً ناامید شده است و به فکر تامین مالی تولید از بانک‌های خارجی است. (۵۰۱۱۹) این روند بانک‌ها و نظارت ضعیف بانک مرکزی مورد انتقاد کارشناسان قرار گرفته است. (۶۳۷۳۴) کارشناسان با در نظر گرفتن عملکرد ضعیف بانک مرکزی در نظارت بر بانک‌های عامل و هدایت نقدینگی (۵۰۶۹۷) خلق پول از طریق ضریب فزاینده را به ضرر اقتصاد کشور می‌دانند که زمینه ورود نقدینگی بیشتر به بازارهای موازی تولید می‌شود.

معوقات بانکی

معوقات بانکی از مواردی دیگری است که نیاز است با بررسی کامل، زمینه ایجاد دوباره آن برطرف شود. به گفته رئیس کل بانک مرکزی، معوقات بانکی ۸۰ هزار میلیارد تومان است. (۴۵۲۲۸). به گفته وزیر صنعت معدن و تجارت، معوقات بانکی مربوط به تولید، ۲۵ هزار میلیارد تومان است که نزدیک به ۳۱ درصد کل معوقات است. (۶۳۷۴۷)

بنا بر اعلام رئیس کل بانک مرکزی در دی ماه سال ۱۳۹۲ پیگیری مطالبات معوق از عهده ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی سلب شد و به عهده بانک مرکزی گذاشته شد. (۴۵۲۲۸). بانک مرکزی جهت دریافت معوقات بانکی سه راهکار ارائه داد، (۴۵۲۲۸) طبق این راهکارها، موسسه های اعتباری (تمامی بانکهای دولتی و غیر دولتی و سایر موسسات اعتباری دارای مجوز از بانک مرکزی) به منظور تسهیل تسویه بدهی های غیر جاری مشتریان می توانند با رعایت قوانین و مقررات مربوط برای یک بار با استفاده از یکی از راهکارهای زیر یا ترکیبی از آنها نسبت به تعیین تکلیف بدهی مشتری اقدام کند:

الف- بخشش وجه التزام تاخیر تادیه حداکثر به میزان مابه التفاوت نرخ وجه التزام تاخیر تادیه دین با نرخ سود تسهیلات مندرج در قرارداد

ب- تقسیط مجدد بدهی حداکثر به مدت ۵ سال

پ- امهال بدهی حداکثر به مدت ۶ ماه

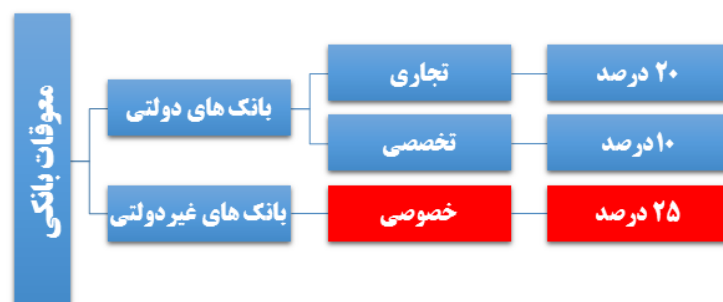
بعد از اعلام راهکارهای بانک مرکزی، کارشناسان نسبت به این راهکارها انتقاداتی جدی وارد کردند. (۴۶۱۹۰)

ابلاغ سیاست‌های کلی، شورای پول و اعتبار را بر آن داشت تا بانک مرکزی را مکلف کند تا تمهیدات لازم به منظور عملیاتی نمودن سیاست های اقتصاد مقاومتی در طراحی و اجرای سیاست‌های پولی و اعتباری را مورد بررسی قرار داده و به شورای پول و اعتبار ارائه دهد. از جمله وظایف دیگر محوله به بانک مرکزی ارائه گزارشی پیرامون معوقات بانکی بود. (۵۰۵۲۵)

طی چند ماه گذشته آمارهای متفاوتی از بدهکاران بانکی در رسانه‌ها منتشر شده است، بانک مرکزی نسبت به این اخبار واکنش نشان داده و آمار بدهکاران بانکی را نسبت به میزان تسهیلات بیان کرد. (۴۵۸۶۳) هرچند قوه قضاییه از تفاوت لیست خود با لیست بانک‌ها خبر داده است.

تخصیصی شدن بانک‌ها

یکی از مشکلات نظام بانکی، نبود بانک‌های تخصصی در گرایش‌های صنعتی است. کارشناسان دو راهکار برای این موضوع در نظر دارند. تشکیل صندوق‌های سرمایه‌گذاری تخصصی که مابین بنگاه و بانک قرار می‌گیرند؛ یکی از این راهکارهاست. اما راهکار دیگر که در حال حاضر اجرا می‌شود، تاسیس بانک‌های تخصصی است. چندی پیش در برنامه تلویزیونی ثریا به بررسی میزان معوقات بانک‌های تخصصی و سایر بانک‌های تجاری (اعم از دولتی و خصوصی) پرداخته شد و مشخص شد که نسبت معوقات در بانک‌های تخصصی از سایر بانک‌ها پایین‌تر است. (۶۳۸۱۱)

مالیات

مالیات (tax) قسمتی از درآمد یا دارایی افراد است که به منظور پرداخت مخارج عمومی و اجرای سیاست‌های مالی در راستای حفظ منافع اقتصادی، اجتماعی، سیاسی کشور به موجب قوانین و به وسیله‌ی اهرم‌های اداری و اجرایی دولت وصول می‌شود. به عبارت دیگر اخذ مالیات و عوارض توسط دولت‌های ملی و شهرداری‌ها با دو هدف «درآمدزایی» و «تنظیم‌گری» صورت می‌گیرد. بر این اساس مالیات ممکن است به شخص، موسسه، دارایی و غیره تعلق گیرد.

با توجه به دو هدف اساسی از اخذ مالیات که بیان شد، مالیات ابزاری بسیار مفید در اختیار دولت برای قاعده‌گذاری در اقتصاد کشور است. دریافت مالیات به عنوان یکی از مهمترین منابع جایگزین درآمدهای نفتی بوده و بر همین اساس در بند ۱۷ سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی توسط رهبر معظم انقلاب بر اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی تاکید شده است. علاوه بر این با توجه به کارکردهای دیگر مالیات یعنی کنترل سوداگری و تخصیص بهینه منابع می‌توان از این ابزار برای اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی آن یعنی بند نهم از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی استفاده کرد. لذا در ادامه به بررسی مهمترین تحولات مرتبط با مالیات از ۲۹ بهمن ۱۳۹۲ تا ۳۱ اردیبهشت ۱۳۹۳ می‌پردازیم.

مهمترین تحول در این حوزه بررسی و تصویب لایحه‌ی اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم در مجلس شورای اسلامی است. لایحه اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم که توسط دولت دهم تقدیم مجلس شورای اسلامی شده بود، به عنوان بخشی از طرح تحول اقتصادی کشور و با عنوان «طرح تحول نظام مالیاتی» مطرح شد. بررسی و تصویب نهایی این لایحه پس از بررسی‌های کارشناسی طولانی در کمیسیون‌های تخصصی مجلس بالاخره به صحن علنی رسید. کارشناسان در خصوص این قانون که کلیات آن پیش از ابلاغ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به تصویب نمایندگان مجلس رسیده بود ([۶۲۱۱۷](#)) معتقدند در صورت اجرای کامل آن توسط سازمان امور مالیاتی کشور، تحولات قابل توجهی در نظام مالیاتی و فراتر از آن نظام اقتصادی کشور حاصل شود ([۴۹۰۶۷](#)). برخی از مهمترین ویژگی‌های مثبت این لایحه عبارتند از:

- تعدیل نرخ‌ها و سطح درآمدهای مشمول مالیات در مواد مختلف در شرایط رکود اقتصادی حاکم بر بخش‌های مختلف اقتصادی.

- محور شدن اظهارنامه مالیاتی در فرآیندهای تشخیص و وصول درآمد مشمول مالیات مؤدیان.
- ساده‌سازی و روان‌سازی عملیات و ترتیبات اجرایی برخی از بخش‌های نظام مالیاتی برای مودیان و سازمان امور مالیاتی.
- بالابردن سطح ضمانت‌های اجرایی قانون مالیات‌ها.

با این حال می‌توان گفت معرفی پایه مالیاتی جدید در بخش املاک و مسکن با هدف کنترل فعالیت‌های سوداگرانه در این بخش از اقتصاد، مهمترین اقدام در قانون جدید است. این اقدام با توجه به اینکه زمین و مسکن شهری به عنوان یک کالای ویژه با خواصی منحصر بفرد، همیشه دارای تقاضاهای سوداگرانه است پیش از تصویب مورد حمایت کارشناسان این بخش قرار گرفت (۴۸۵۸۸) و تبعات حذف آن در گزارش مرکز مطالعات تکنولوژی دانشگاه علم و صنعت بررسی شد (۴۹۱۰۶). با این حال علیرغم حمایت نمایندگان مجلس از این پایه مالیاتی (۴۹۷۸۵) و تصویب آن در مجلس (۵۱۰۱۷) وزیر راه و شهرسازی در نامه‌ای به لاریجانی خواستار حذف این دو بند از لایحه تحول مالیاتی شد. این در حالی است که یکی از اصلی‌ترین بازارهای اقتصادی کشور که هیچ‌گونه کنترل مستقیم و غیر مستقیمی توسط دولت بر آن اعمال نمی‌شود و باعث آشفته‌گی و بی‌انضباطی مالی بسیاری در این حوزه کلان اقتصادی شده است بازار مسکن است (۵۸۵۳۲). البته این اقدام وزارت راه و شهرسازی با واکنش نمایندگان مجلس مواجه شد (۵۸۹۰۰).

شفافیت اطلاعات

شفاف سازی اقتصاد و حذف زمینه های ایجاد فساد یکی از اقداماتی است که مستقیماً در سیاست های اقتصاد مقاومتی اشاره شده است. در بند نوزدهم این سیاست ها به این مهم اشاره شده است و اینگونه آمده است: شفاف سازی اقتصاد و سالم سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت ها و زمینه های فسادزا در حوزه های پولی، تجاری، ارزی و

موضوع شفافیت اطلاعات به عنوان یکی از ارکان بهبود فضای کسب و کار مورد تاکید رییس جمهور نیز بوده است. آقای روحانی در دوران تبلیغات انتخابات یازدهم ریاست جمهوری بر اجرایی شدن قوانین بهبود مستمر فضای کسب و کار و گردش و شفافیت اطلاعات تاکید کرده اند و بیان داشتند که در مدت کوتاهی پیشرفت های خوبی در این موضوع اتفاق خواهد افتاد.

پیش از ابلاغ سیاست های اقتصاد مقاومتی مهمترین تحولات این حوزه مربوط به حذف طرح های ایران کد و شبنم با دستور وزیر صنعت، معدن و تجارت بود (۶۲۱۳۵) که عکس العمل هایی را در پی داشت (۳۷۳۸۳)، (۴۰۰۲۲)، (۳۷۹۹۲). یکی از حوزه هایی که ایجاد نظام شفاف اطلاعاتی به کمک دولت می آید جلوگیری از فرار مالیاتی و افزایش درآمدهای مالیاتی دولت است که مورد تاکید نمایندگان مجلس نیز بوده است (۴۳۵۰۵).

تحولات دیگر حوزه شفافیت اطلاعات را می توان همزمان با اجرای فاز دوم قانون هدفمندی یارانه ها مشاهده کرد. در زمان بررسی لایحه بودجه در مجلس شورای اسلامی پس از ارائه تبصره هدفمندی در قانون بودجه سال ۹۳ (۴۶۱۹۳) توسط دولت، یکی از مفاد مصوبه مجلس ارائه مجوز به دولت بود تا از کلیه روش هایی که منع قانونی ندارد برای شناسایی جامعه هدف استفاده نموده و زمینه اجرای هدفمندی یارانه ها را در فاز دوم بر مبنای درآمد نسبی خانوار فراهم نماید (۴۷۲۱۳). این اقدام با هدف حذف اقشار پر درآمد از لیست دریافت کنندگان یارانه صورت گرفته بود (۳۶۷۷۵). اما دولت در راستای اجرای فاز دوم قانون هدفمندی یارانه ها بررسی اطلاعات افراد را به عنوان سرکشی در حریم خصوصی مردم تلقی و انجام ندادن آن را به عنوان یک ارزش در راستای احترام به حقوق شهروندی اعلام کرد (۵۸۲۳۸) و علیرغم تاکیدات فراوان کارشناسان برای ایجاد سامانه های شفاف اطلاعاتی افراد در کشور به منظور اجرای مناسب فاز دوم قانون هدفمندی یارانه ها (۵۴۵۶۹)، (۵۵۴۶۶)، (۵۶۲۲۲)، (۵۷۱۳۳)، (۵۸۰۴۹) بر مبنای اعلام نیاز خانواده ها برای دریافت یارانه اقدام کرد (۴۹۲۶۳).

مبارزه با مفساد اقتصادی

مبارزه با مفساد اقتصادی یکی از مسایلی است که از سال‌ها پیش توسط مقام معظم رهبری پیگیری می‌شده است. مصداق بارز این موضوع فرمان ۸ ماده‌ای ایشان به سران قوا درباره مبارزه با مفساد اقتصادی است. در بخشی از این پیام آمده است: «امروز کشور ما تشنه‌ی فعالیت اقتصادی سالم و ایجاد اشتغال برای جوانان و سرمایه‌گذاری مطمئن است. و این همه به فضائی نیازمند است که در آن، سرمایه‌گذار و صنعتگر و عنصر فعال در کشاورزی و مبتکر علمی و جوینده‌ی کار و همه‌ی قشرها، از صحت و سلامت ارتباطات حکومتی و امانت و صداقت متصدیان امور مالی و اقتصادی مطمئن بوده و احساس امنیت و آرامش کنند. اگر دست مفسدان و سوءاستفاده‌کنندگان از امکانات حکومتی، قطع نشود، و اگر امتیازطلبان و زیاده‌خواهان پرمدعا و انحصارجو، طرد نشوند، سرمایه‌گذار و تولیدکننده و اشتغال‌طلب، همه احساس ناامنی و نومی‌دی خواهند کرد و کسانی از آنان به استفاده از راههای نامشروع و غیرقانونی تشویق خواهند شد. [۱۰/۰۲/۱۳۸۰](#)»

شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فساد در حوزه‌های پولی، تجاری، ارزی و مانند آن، نیز یکی از محورهای سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی است.

در سال اول فعالیت‌های دولت یازدهم و همزمان با ابلاغ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی موضوع رانت ۶۵۰ میلیون یورویی در دولت یازدهم منتشر ([۴۷۵۵۸،۴۸۲۰۵](#)) و با عکس‌العمل‌های متفاوت مسوولین دولت و نمایندگان مجلس روبرو شد ([۶۰۲۲۲](#)، [۶۰۳۲۵](#)، [۶۰۴۱۹](#)، [۶۰۱۸۲](#)، [۶۰۵۶۸](#)، [۶۱۱۰۰](#)). در طرف دیگر رئیس‌جمهور در نامه‌ای به معاون اول بر مقابله با سوءاستفاده و ویژه‌خواری‌های اقتصادی در کشور تاکید کردند ([۴۶۹۸۷](#)). به علاوه بر اساس اعلام رئیس کمیسیون اصل نود مجلس شورای اسلامی یکی از مزیت‌های مهم فعالیت ستاد مبارزه با مفساد اقتصادی در دولت یازدهم بررسی رویه‌هایی است که باعث ایجاد فساد اقتصادی می‌شود ([۴۹۱۶۸](#)). در همین راستا و پس از تصویب و ابلاغ قانون جدید مبارزه با قاچاق کالا و ارز با توجه به اینکه درصد قابل توجهی از قاچاق متأثر از امکان فساد در فرایندهای رسمی نظیر نحوه ورود و خروج کالا و مباحث مربوط به گمرک‌ها و تعرفه کالاهاست، فرآیند تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون در ستاد آغاز شده است. لازم به ذکر است در صورت اصلاح، روانسازی و شفاف‌سازی فرآیندهای مرتبط با ورود و خروج کالا، بخش قابل توجهی از قاچاق در کشور متوقف خواهد شد ([۵۱۳۷۰](#)). همچنین در فروردین ماه سال جاری دستور ۹ ماده‌ای مبارزه با مفساد اقتصادی توسط معاون اول رئیس‌جمهور ابلاغ گردید ([۵۲۸۹۸](#)).

پیمان‌های پولی دوجانبه

انعقاد پیمان‌های پولی دوجانبه با تصویب طرح چیانگ‌مای در سال ۱۹۹۷ برای کاهش اثرات پول‌های پرقدرت جهانی مانند دلار و یورو در اقتصاد کشورهای جنوب شرق آسیا آغاز شد (۵۷۲۲۹)، بروز بحران مالی در سال ۲۰۰۷، باعث گرایش کشورهای مختلف به استفاده از این روش در تجارت بین‌المللی خود شد. کشورهایی که قبلاً از پول‌های رایج مانند دلار و یورو در مبادلات خود استفاده می‌کردند، در روش جدید که به «پیمان پولی دوجانبه» معروف شده، از ارزهای محلی خود استفاده می‌کنند. تاکنون ۴۷ پیمان پولی دوجانبه بین کشورهای مختلف امضا شده است.

انجام معاملات بین‌المللی که عمدتاً با ارزهایی همچون دلار و یورو صورت می‌گیرد، امکان رصد کردن (Monitoring) معاملات را در اختیار بانک‌های مرکزی امریکا و اتحادیه اروپا به عنوان تأییدکنندگان ارز مورد معامله قرار می‌دهد. استفاده از ارز واسط در مبادلات تجاری علاوه بر اینکه امکان رصد هر گونه معامله رسمی را در اختیار کشورهای صاحب ارز قرار می‌دهد، این قدرت را به این کشورها می‌دهد تا با استفاده از شبکه بانکی بین‌المللی که مجرای اصلی و گلوگاه گریزناپذیر جریان تجارت بین‌المللی محسوب می‌شود نسبت به ایجاد محدودیت یا انسداد مبادلات تجاری هر کشوری که اراده نمایند اقدام کنند. بررسی مبادلات تجاری کشور نشان می‌دهد این امر در مورد ایران مصداق کامل دارد^۲. لذا استفاده از پیمان‌های پولی دوجانبه از این جهت که موجب کاهش آسیب پذیری اقتصاد می‌شود در راستای اجرای بند دوازدهم از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی خواهد بود.

در کشورمان با عرضه ارزهای محلی در مرکز مبادلات ارزی تا حدی این مساله پیگیری گردید، لکن چون انجام این مساله نیازمند انعقاد قراردادهای بین کشوری و ورود بانک‌های مرکزی طرفین می‌باشد، عملاً مکانیزم به صورت ناقص و وارونه اجرا گردید و هر چند بر اساس برخی گزارش‌ها، این مرکز توانسته تنها ۲۰٪ نیاز بازار را پوشش دهد اما پیمان پولی دوجانبه ای منعقد و عملیاتی نشده است (۵۴۵۵۴). آخرین گزارش‌ها از فعالیت‌های مرکز مبادلات ارزی نشان می‌دهد مراجعه کنندگان به این مجموعه بیشتر برای مشاوره، راهنمایی و یا در صورتی که مشکلی در فرایند دریافت ارز پیدا کرده باشند، مراجعه می‌کنند (۵۷۰۶۰).

^۱ Currency Swap Agreement

^۲ به عنوان مثال در هفته اول فروردین سال ۱۳۹۱ خبری به نقل از خبرگزاری رویترز منتشر شد که یک شرکت نفتکش یونانی حامل نفت ایران برای هند موفق به دریافت هزینه‌ی ارائه‌ی این خدمت از شرکت‌های هندی نشده است.

دیگر کشورها حتی در شرایطی که در معرض تهدید اقتصادی ناشی از استفاده دلار در مبادلات تجاری خود نیستند در صدد گسترش استفاده از پیمان‌های پولی دوجانبه در تجارت خود هستند ([۵۸۷۸۶](#) و [۴۹۷۷۱](#)). روسیه نیز که پس از بحران اکرین با تحریم‌های اقتصادی اتحادیه اروپا و آمریکا روبرو شده است در حال حذف دلار از مبادلات تجاری خود می‌باشد ([۴۰۰۰۹](#)، [۵۹۴۴۰](#)، [۵۹۴۷۰](#)، [۶۰۴۴۴](#)). با توجه به تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه منافع ایران، استفاده از پیمان‌های پولی دوجانبه راهکاری برای مقابله با تحریم‌ها خواهد بود ([۵۴۴۸۱](#)). در این مسیر استفاده از ظرفیت پیمان‌های منطقه‌ای ظرفیتی مناسب برای انعقاد پیمان‌های پولی دوجانبه است ([۵۶۱۷۸](#)). البته طرح حذف دلار از معاملات ایران با عنوان پیمان‌های پولی دو جانبه در کمیسیون برنامه و بودجه مجلس شورای اسلامی مطرح شده است و مقرر شد که سریعتر طرح مکتوب آن به منظور بررسی رسمی و جدی به کمیسیون ارائه شود ([۵۹۲۳۰](#)).

تحریم‌های پولی و مالی

تحریم‌های یک‌جانبه غرب علیه ایران که در ابتدا بخش کلیدی انرژی ایران و نیز توانایی دسترسی کشور به سیستم مالی بین‌المللی را هدف قرار داده بود، به منظور اعمال فشار بر ایران در روند تصمیم‌گیری در مورد پرونده هسته‌ای به طور فزاینده‌ای تشدید شده است. علت تمرکز ایالات متحده بر تحریم‌های حوزه انرژی، اتکای حدود ۷۰ درصد درآمدهای دولت به صادراتی نفتی است که میزان صادرات آن از ۲۰۵ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۱ به حدود ۱۰۲۵ میلیون بشکه در روز کاهش یافته است. به اذعان غربی‌ها، ازدست‌دادن درآمدهای ارزی حاصل از کاهش صادرات نفت، همراه با قطع دسترسی ایران به سیستم بانکداری بین‌المللی، سبب سقوط ارزش پول ملی ایران شده که خود موجب افزایش نرخ تورم شده است. به عبارت دیگر تحریم‌های پولی، مالی و بانکی حلقه مکمل دیگر تحریم‌های کشور بوده است. با توجه به اینکه ساختار اصلی تحریم‌های حوزه پولی، مالی و بانکی پیش از ابلاغ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی تنظیم و اجرا شده است (۴۴۲۰۶) در این حوزه طی مدت مورد بررسی اقدامی صورت نگرفته است.

بررسی اقدامات صورت گرفته پس از اجرایی شدن توافق ژنو نیز نشان می‌دهد ایران تنها می‌تواند بخش مشخصی از درآمد نفتی خود را به دست آورد که کاخ سفید میزان آن را ۴۰۲ میلیارد دلار اعلام کرده است. و البته در این حوزه اخبار متناقضی در خصوص دسترسی ایران به پول آزاد شده وجود دارد (۵۹۳۸۹، ۵۷۹۰۱). همچنین در خصوص رفع تحریم‌های طلا ضروری است اشاره شود که این اقدام اثری بر دریافت درآمدهای نفتی ایران ندارد. چرا که مشکل اصلی در بلوکه شدن درآمدهای نفتی است و تا زمانی که قانون کاهش تهدید ایران پابرجا باشد ایران نمی‌تواند غیر از مصارف بشردوستانه، در جای دیگری از آنها استفاده کند (۴۲۳۹۵). با این وجود، ایجاد شبکه تبادل اطلاعات بین بانکی برای جایگزینی با سوییفت اقدام موثری است که پس از ابلاغ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی توسط بانک مرکزی پیگیری می‌شود (۶۱۸۱۵).

تحریم‌های بانکی اعمال شده علیه جمهوری اسلامی ایران

تحریم‌های ایالات متحده	در خلال سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۰۶، چندین بانک ایرانی به کمک به گسترش تولید سلاح‌های کشتارجمعی و یا حمایت از تروریسم تحت دستور اجرایی ۱۳۳۸۲ و ۱۳۲۲۴ متهم شده‌اند. قانون CISADA روابط بانکی بانک‌های آمریکایی را با هر بانک خارجی که دارای تبادلات مالی با سپاه پاسداران و نیز شرکت‌های ایرانی مشمول تحریم‌های قطعنامه‌های سازمان ملل است، را ممنوع می‌کند. در ۳۱ دسامبر ۲۰۱۱ مجوز دفاعی سال مالی ۲۰۱۲ توسط باراک اوباما امضا شد که در آن حساب‌های همه بانک‌های خارجی که در روند تبادلات مالی با بانک مرکزی ایران است را در آمریکا مسدود می‌کند.
تحریم‌های سازمان ملل	چنین تحریم‌های مستقیمی در قطعنامه‌های سازمان ملل وجود ندارد. هرچند از ۲ بانک ایرانی به عنوان شرکت‌های مشمول تحریم در قطعنامه شورای امنیت نام برده شده است.
تحریم‌های اتحادیه اروپا و متحدان غربی	اتحادیه اروپا در ۲۳ ژانویه ۲۰۱۲ دارایی‌های بانک مرکزی ایران را مسدود کرد که این تحریم‌ها در راستای تحریم‌های ایالات متحده در این زمینه است. این قانون، همه تعاملات و تراکنش‌های بانکی با بانک‌های ایرانی بجز موارد مجاز در بیانیه تحریمی اکتبر ۲۰۱۲ را ممنوع اعلام می‌کند. در نوامبر ۲۰۱۱، بریتانیا و کانادا بانک‌های خود را از هرگونه تبادل مالی با بانک مرکزی ایران منع کردند. در مارس ۲۰۱۲، تحریم علیه همه بانک‌های ایرانی در استفاده از سیستم انتقال الکترونیکی بین بانکی (SWIFT) اجرا شد. کره جنوبی و ژاپن نیز شبیه تحریم‌های ۲۰۱۰ اتحادیه اروپا را تصویب کردند. هرچند کره جنوبی از الزام وجود مجوز قبلی برای مبادلات بیش از ۴۰ هزار یورو نیز پیروی می‌کند. علاوه بر این، کره و ژاپن دارایی‌های ۱۵ بانک ایرانی را مسدود کرده و کره جنوبی بانک ملت ایران را مورد هدف انسداد قرار داده است.